

REMIGII

MONACHI SANCTI GERMANI ANTISSIODORENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI

OPERUM PARS SECUNDA. — MISCELLANEA.

EXPOSITION DE CELEBRATIONE MISSÆ.

(Vide Patrologiæ tom. CI, col. 1246, inter Alcuini Opera, lib. de Divinis Officiis, cap. 40).

TRACTATUS DE DEDICATIONE ECCLESIAE^a.

(Apud Marten., Thesaurus Anecd.)

Quid significent duodecim candelæ.

Morem, quem sancta Ecclesia tenet in solemnibus domus Dominicæ consecratione, non esse cujuscunque dignitatis ille cognoscit qui antiquæ reminiscens historiæ, meminit cum quanta celebritate tabernaculum Testimonii et templum a Salomone constructum Domino jubente dedicatum sit. Nam cum duodecim duces in significatione duodenorum apostolorum una die munera sua ad tabernaculum detulissent, Domino sanciente, jussi sunt singuli singulis diebus oblationem suam offerre, quatenus et festivitatis splendor augeretur, significationis futuræ ipsa veritas historiæ arrideret. In eo namque quod singuli duces per singulos dies munera sua obtulerunt, jam tunc præfigurabatur quod non confuse apostoli in una gente evangelizaturi manerent, sed singuli plurimas pluresve gentes per distributionem sancti Spiritus evangelizaturi sortirentur. In eo vero quod omnes eadem munera obtulerunt præfigurabatur quod apostolis doctrina unanimis et consors in Ecclesiæ ædificatione concurreret, sanctificationemque ejus non schismatum diversitas, sed potius unica [al. unita] confessio veritatis adornaret. Ista sunt et signa Spiritus sancti fonte irrigata, quorum fructus est ad usum, sicut in Ezechiele et in Apocalypsi legitur, et folia eorum ad medicinam et per singulos menses afferentia primitiva sua, in quorum figura, antequam pontifex

basilicam consecraturus ingrediatur, duodecim candelæ in circuitu accenduntur. Ipsi sunt enim quibus Veritas dicit: « Vos estis lux mundi. » Itemque exhortans eos ad prædicationis verbum fidelibus suis erogandum: « Nemo, » inquit, « accendit lucernam, et in abscondito ponit neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. » Isti sunt qui ut alios calere charitate [al. mentis alacritate] docerent et verbo splendere prius linguas acceperunt igneas, ut insinuarent et amore fervere et verbo lucere. Dum ergo in circuitu domus dicendæ duodena fulgent lumina, demonstratur quod in ea prædicanda sit lucens et ardens apostolica doctrina. Domus autem ipsa Dominica abusive vel metonymice ecclesia dicitur, non proprie. Nam metonymice ecclesia dicitur, ut per id quod continetur id quod continet significetur. Ecclesia namque *convocatio* interpretatur, sed sicut diximus, non proprie vocatur ecclesia domus quæ convocari non potest. Dicit tamen propheta: « Coadunate senes, convocate ecclesiam. » Sed sciendum est hunc usum ab antiquo populo sumptum esse, qui indifferenter synagogam, et populam et locum, ubi ad orandum et legendum convenire consueverant, uno nomine vocitabant. De populo enim dictum est: « Dixitque Moyses ad omnem synagogam filiorum Israel. » De loco autem in quo adoraturi et lecturi conveniebant, dicitur in

(a) Codex S. Audoeni Rothomagensis, ante annos sexcentos exaratus, ex quo tractatum illum descripsimus, nullius auctoris nomen præfert. Verum cum in eodem codice immediate sequatur Remigii Antissiodorensis monachi *Expositio in celebratione missæ,*

nec stylus ejus a nostri Tractatus scribendi ratione discrepare videatur, eidem auctori, donec certiora nobis suppetant argumenta cui debeant ascribi, ex conjectura tribuendum existimavimus. MARTEN,

Evangelio quod, cum centurio misisset ad Dominum principes Judæorum pro sanitate pueri sui roganda, venerunt ad Dominum iidem principes et deprecati sunt eum sollicitè, dicentes: « Dignus est ut hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram et synagogam ipse ædificavit nobis. » Item in Actibus apostolorum: « Et introeuntes in synagogam sederunt. Post lectionem autem legis et prophetarum, miserunt ad eos principes dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. » Clare ergo sicut et alia plurima, ita et hunc usum a veteribus suscepimus, ut indifferenter uno nomine et populus ecclesia, et domus quo populi conveniunt similiter ecclesia nuncupetur. Sed magna differentia apparet inter ista duo nomina, Synagogæ scilicet et Ecclesiæ. Synagoga namque congregatio dicitur, quæ et lapidum et brutorum animalium dici potest. Ecclesia vero, quæ convocatio nuncupatur, non nisi eorum est qui intelligentiæ præpollent, ut monstretur quantum distat Christiana dignitas a Judaica vilitate. Beatus vero Augustinus in libro de Origine animæ de hac re ita dicit: « Sicut ergo appellamus ecclesiam basilicam qua continetur populus qui vere appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesiæ, id est populi qui continetur significemus locum qui continet, ita, quia animæ corporibus continentur, intelligi corpora filiorum Israel per nominatas animas possunt. Proprie autem Græco vocabulo basilica dicitur quæ Latine regia interpretatur; ut habitaculum Regis æterni monstretur.

Quare superliminare ter percutitur, et PAX HUIC DOMUI dicitur.

Sane illuminatis candelis, mos est pontificum ad ostium accedere basilicæ clero et populo subsequente, et percutere ter superliminare cum virga quam antiquitas *ambutam* vocat, et cantare antiphonam: « Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales. » Et hæc quidem nequaquam, ut pueris vel pueriliter intelligentibus videtur, accipienda sunt, sed subtiliter discutiendum quare ita a veteribus instituta sint; hæc namque et alia per doctrinam apostolorum eorumque discipulorum ad nos credimus devoluta. Scimus autem sacros pontifices Domini Jesu Christi gestare personam, sicut eis ipse dicit: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. » Itemque: « Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit. » Beatus etiam Paulus huic sensui astipulatur cum vice Christi se fungi testatur dicens: « Pro Christo legatione fungimur, obsecramus pro Christo, reconciliamini Domino. » Virga autem sacerdotis potestas intelligitur sacerdotalis quam eis contulit cum apostolos ad prædicationem mittens nihil eis aliud permisit, Evangelio dicente quod non permisit ut aliquid tollerent in via nisi virgam tantum. Quia virga sancti sacerdotes et consolantur humiles, et terrent superbos ac feriunt impenitentes. Est eadem virga recurva, quæ sollicitudinem et pietatem præfiguratur compassionis. Ne enim aliqua ovium aberret, habena præcepti et charitate utuntur affectionis, imitantes eum qui per

A prophetam olim clamabat: « Convertimini, filii revertentes, et sanabo aversiones vestras. » Et per Evangelium salubriter ac pie vocat dicens: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam. » Quam potestatem a Patre Filius accepit cum cælestium, terrestrium et infernorum dominatum promeruit, Apostolo dicente: « Propter quod et Deus illum exaltavit et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum. » Unde ei et inferi patuerunt descendenti, dicente Psalmista: « Quia contrivit portas æreas, et vectes confregit. » Et cæli novo obsequio susceperunt ad Patrem ascendentem. Sed et corda mortalium dura prius per obstinationem postea patefacta sunt per humilem confessionem. Eandem ergo potestatem Salvator suis largitur præsulibus, cum Petro, et loco Ecclesiæ principibus potestatem largiatur dicendo: « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam: et quidquid ligaveris super terram erit ligatum et in cælo, et quidquid solveris super terram erit solutum et in cælo. » Cui ergo dicitur portæ inferi non prævalebunt et ei ligandi in cælo et solvendi in terra simul privilegium trahitur, constat nimirum quia et cælo, et terræ et inferno principetur. Cum ergo pontifex virga sua superliminare futuræ ecclesiæ ter percutit, ostendit quia sibi et cæli, et terræ et inferi potestas cedit. Unde et post percussorem ostium aperitur, videlicet quia sibi potestatem suam digne conservanti pars adversa resistere non potest. Nam ipsa domus, antequam eam pontifex ingrediatur, populi ignorantis perfidiæ repagulis inclusi figuram tenet ad quem Dominus venit ut educeret cunctos de tenebris, cui Pater dixerat: « Ego ante te ibo et gloriosos terræ humiliabo, portas æreas conteram et vectes ferreos confringam. » Itemque post aliqua ei Pater dicit: « Ut diceret his qui vincti sunt: Exite, et his qui in tenebris sunt: Revelamini. » Quod et per seipsum Dominus in carne veniens peregit et usque in finem sæculi per vicarios suos agere non desistit. Cantatur autem antiphona a pontifice dicente: « Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, » etc. Cum auctoritate divina imperat pontifex demonibus sive vitiis diversis, ut tollant portas suas, quatenus portæ cælestes eleventur et introeat Rex gloriæ. Portæ enim mortis sunt peccata, de quibus Propheta gloriatur ad Dominum, dicens: « Qui exaltas me de portis mortis. » Portæ autem sunt æternales per quas ingredimur ad vitam, de quibus prosequitur idem Psalmista: « Ut annuntiem omnes laudationes [al. laudes tuas] tuas in portis filiæ Sion. » Sunt autem portæ istæ, quæ eleventur in Ecclesia vel maxime tres, baptismi gratia, chrismatis honor et sacri verbi

prædicatio, per quas Rex gloriæ introivit, cum Christus per sancta opera in Ecclesia sua sui præsentiam notam faciat. Gloria enim Regis nostri est cum in Ecclesia ejus potestas et misericordia et justitia prædicatur, dicente Scriptura, « quia gloria regum sit celare verbum, et gloria Domini investigare sermonem. » Aperto vero ostio, intrat pontifex, dicens cum clero et populo ter : « Pax huic domui. » Quia Dominus ingrediens mundum genus humanum per carnis suæ assumptionem Domino reconciliavit, pacemque illam quam discordia per peccatum disciderat ipse adventus sui miseratione conscivit. Hinc est enim quod angeli eo nato clamaverunt : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. » Hinc est quod ipse Princeps sacerdotum prædicatoribus quos Ecclesiæ præficiat præcepit dicens : « Intranses autem domum, salutate eam dicentes : Pax huic domui. » Sed et ipse ingressus domum Zachæi dixit : « Quia hodie pax huic domui facta est, eo quod et ipse filius sit Abrahæ. » Idemque post resurrectionem apparens discipulis suis ait : « Pax vobis. » Pontifex ergo ecclesiam ingrediens, « Pax huic domui, » clamat, quia sancti doctores ad hoc satagunt ut populus qui a Domino discordaverat per peccata, ei reconcilietur per bonorum operum exercitia. Hoc Paulus agit pene per omnes Epistolas suas scribendo ad discipulos : « Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino Jesu Christo. » Item Petrus. « Gratia vobis et pax multiplicetur. » Clamat autem ter, ut Patris, et Filii, et Spiritus sancti, quorum una est divinitas, sit reconciliationis æqua paritas. Unus est enim Dominus, una fides, unum baptisma. In his reconciliationem et pacem ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum meruimus, dicente Apostolo, quia « pacificavit per sanguinem suum non solum quæ in cælis, sed etiam quæ in terris sunt in ipso. » Quod vero intrante pontifice ecclesiam, clerus cum litania, sacerdotes et levitæ prostrati in terram ad Dominum clamant pro sanctificatione ipsius domus, hoc est quod et Dominus ante passionem egit pro discipulis, et pro cunctis qui post sequuntur fidelibus Patrem exorans, dicendo : « Pater, sanctifica eos in nomine tuo quos dedisti. Non pro his autem rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me. » Sed et apostoli in epistolis suis discipulis scribunt orare se sine intermissione ad Dominum pro ipsis et memoriam facere eorum in orationibus. Necnon Ecclesiæ non inolevit per traditionem apostolorum ut non solum pro fidelibus, sed et pro hæreticis et schismaticis, necnon Judæis ac paganis Domini misericordiam conveniant. Nam beatus Paulus tanquam ingressus ecclesiam, cohortatur omnes ad orationem dicens : « Obsecro primum omnium fieri orationes, postulationes, gratia-

rum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et pro his qui in sublimitate sunt. » Pontifex ergo, dum ecclesiam novam sanctificaturus eam ingreditur et statim ad orationem se confert, Apostoli vocem complet, qui primum omnium orationes fieri poscit pro omnibus hominibus, scilicet et pro credentibus et necdum credentibus. Attamen eorum adhuc typum tenet qui rudem plebem instruere incipiunt. Inde est quod surgens ab oratione non salutatur populum adhuc dicendo, « Dominus vobiscum, » sed ad orationem cunctos hortatur. Necdum enim populus novellus ad eam dignitatem pervenit ut sacerdotis salutatione dignus videatur. Adhuc enim fenam tectorum est, de quo non implet manum suam qui metit, nec sinum suum qui manipulos colligit, ut eis possit dici a prætereuntibus, « Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini. » In quorum figura Boos ille fortissimus, dum messores suos inviserit, dixit, « Dominus vobiscum. » Quia videlicet Dominus noster veraciter fortis, quod nomen Boos sonat, dum messores suos intra [a. in sacra messe] messem viderit laborare, benedictionis suæ ubertate eos accumulatur, et tam præpositis quam subjectis implet promissionem suam dicens : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. » Eis vero quæ necdum in fidei societate Ecclesiæ aduari meruerunt, non solum non benedixit, sed etiam misceri prohibet [al. renuit] dicendo per Apostolum : « Quæ communicatio Christi ad Belial? Qui conventus templo Dei cum idolis? » Itemque per prophetam : « Separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis. » Itemque per beatum Joannem : « Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nec ave ei dixeritis. » Grandum est ergo pro talibus qui necdum initiati sunt, non tamen salutandi sunt, quia non est eis vel consentiendum vel adulandum, quia ipsis prædicatoribus Dominus dicit, ut euntes ad prædicandum neminem saluteat in via. Hinc est etiam quod Elisæus verus cum puerum mitteret ad resuscitandum mortuum, præcipit ut neminem in via salutaret, videlicet neminem fluxa vitæ hujus gaudia requirentem, et hæc cum alacritate appetentem spe cassa vel adulatione demulceat, sed ad ministerium sibi injunctum tota intentione peragendum festinet.

D *Quid significet quod sacerdos [al. pontifex] alphabetum in pavimento scribit.*

His rite completis, incipit pontifex de sinistro angulo ab oriente scribere per pavimentum alphabetum usque ad dextrum angulum occidentis, atque iterum similiter a dextro angulo orientis usque in sinistrum angulum occidentalem basilicæ. Quæ res puerilis ludus videretur, nisi a magnis et spiritualibus, utpote apostolicis viris, instituta crederetur. Atque ideo tanto magis sacratius quid in tali facto sit reconditum requirendum est, quanto minus non intelligentibus vile videri potest. Sciendum tamen, sicut jam supra dictum est, omnia quæ in talibus

fiunt Domini exemplum præcessisse, et quod in illa præcessit in successoribus immutabile remansisse. Superius namque pontifex tantummodo orationem fudit, nunc vero jam alphabeti ordinem per futuram ecclesiam sub certæ significationis mysterio describit. Quid autem per alphabetum, nisi initia et rudimenta doctrinæ sacræ intelligi convenit? Unde et Paulus Hebræis exprobrans dicit: « Etenim cum deberetis magistri esse, propter tempus rursum indigetis ut vos instruamini quæ sint elementa mundi et exordia sermonum Dei. » Scribit ergo pontifex alphabeti ordinem, cum fidei docet simplicitatem, et dicit cum Paulo apostolo: « Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. » Sicut enim parvulorum eruditioni congruit primum litterarum elementa cognoscere, deinde ac syllabas, ac post verba paulatim ad sententiarum cognitionem pervenire, sic quidam gradus sunt intellectus in familia sanctæ Ecclesiæ, quorum primus est eorum qui simpliciter viventes adhuc tamen ad robur doctrinæ proficientes quasi primis elementis contenti sunt. Sed quomodo eadem elementa scribi debeant attendamus. Non passim, sed distincto ordine ab angulo sinistro orientali usque in dextrum angulum occidentalem. Ac primum sciendum est quod quatuor anguli basilicæ quatuor designent mundi plagas, ad quas pervenit doctrina ecclesiastica quæ per litteras significatur in terra descriptas. Quod alphabetum ibidem describitur prædicatio Evangelii simplex et pura insinuat. In alphabeto nihil duplicitationis, nihil falsitatis incurrit, quia evangelica puritas nihil fucatum, nihil appetit falsum, sed simplici veritate subnixam externam prorsus respuit falsitatem. Quod autem ab angulo orientali in angulum occidentalem prior versus desinit, iterumque ab orientali angulo in sinistram angulum occidentalem, duplici figuræ aggreditur, quarum prima est, quia in tali schismate crux figuratur, ut doctrinæ evangelicæ mors Christi semper inseratur. In crucis enim effigie litteræ figurantur, cum simplicibus quibusque mors Christi simpliciter innuitur. Unde Paulus quibusdam talibus ait: « Nihil me judicavi scire inter vos nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum. » Quod vero ab angulo sinistro orientali scribere incipit usque in angulum occidentalem, angulus sinister Judaicus intelligitur populus. Unde isdem angulus orientalis est ex quo ortus est Dominus. Pervenit autem usque in angulum occidentalem pontifex scribendo, quia cum Dominus noster a Judæis ortus sit, mors tamen ejus a gentibus est suscepta. Sive angulus orientalis natiuitas, occidentalis ascensio in qua occidit, id est, postea nobis non apparuit. Scribit enim Lucas ab angulo orientali sinistro usque in angulum occidentalem dextrum, quando primum sermonem fecit de omnibus quæ cepit Jesus facere et docere usque in diem qua præcipiens apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est. Sed cum versus isdem ab angulo orientali dextro revertitur ab angulum

A occidentalem sinistram, hoc indicare videtur quia cum plenitudo gentium introierit tunc omnis Israel salvus fiet. Utriusque ergo populi collectionem duo versus isti significant, in unam tamen crucis compagem. Hinc est quod Jacob, cum filiis Joseph benediceret, cancellatis manibus effigiem crucis faciens, dextram manum super caput Ephraim minoris, sinistram autem super caput Manasse majoris, posuit, significans quia populus dexter quondam in sinistram verteretur, sinisterque in dextrum. Sed neque ab re agitur ut idem ordo vel scriptura cum virga sacerdotali peragatur. Præmonstratur namque quia eadem permutatio quæ a Judæis ad gentes venit per ministerium prædicatorum celebrata sit, et ea denuo conversio quæ in fine sæculi consummanda est per opus nihilominus sacerdotale perficiat, id est, per prædicationem.

B *Cur aqua salis cinerique miscetur, et super aquam ex sale et cinere crux figitur.*

Post hæc ad altiora jam sacerdos subit, cum ante altare astans Deum in adiutorem sibi invocat, velut qui tunc inchoet operari. Nam præter ista velut quædam prævia fuere. Dicit enim: « Deus in adiutorium meum intende, » etc. Adjungens « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, absque alleluia. » Hic namque versus martyrum est Dominum invocantium in sui adiutorium, dum ad martyrium properant, sed et doctorum cum contra aerias potestates pro sancta Ecclesia duos incertosque sumunt conflictus, scientes quod « non sit eis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in caelestibus. » Quanto ergo infirmiores se ex sua cognoscent imbecillitate, tanto adiutorium Dei amplius implorant ex illius benignitate. Necdum tamen laudibus Dei « alleluia » jungunt, quia adhuc in laboribus atque sudoribus se esse conspiciunt. « Alleluia » namque vox est exultationis ad laudes Dei solummodo pertinens. Sancti autem doctores quandiu in afflictione sunt, utpote qui necdum de discipulorum profectu gloriari non possunt, deprecari Domini adiutorium non desinunt. Lætum autem tunc alleluia cantabunt, cum discipulorum suorum vita Domino crescere viderint, ut Paulus: « Nunc vivimus si vos statis in Domino. » Et item: « Scio autem quod veniens ad vos in abundantia benedictionis Christi veniam. » Perfectum tamen alleluia tunc resonabunt, quando fiet quod scriptum est: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » Unde et mos increbuit ut per dies afflictionis, qui sunt Quadragesimæ ante Pascha, « alleluia » non cantetur, quia dies sunt luctus poenitentiae; resurrectione autem Dominica peracta, sine intermissione cantetur. Pontifex ergo qui cum discipulorum imperita repugnatione et contradictione adhuc certat, adiutorium quidem Domini ad ea devincenda flagitat, alleluia autem adhuc pleniter cum eis non cantat, quia secundum Scripturam non est speciosa

laus in ore peccatoris. Neque primis adhuc inhærentes rudimentis adhuc possunt eorum subire officium, quorum perfectus animus in laude Omnipotentis se solummodo novit occupare. Quod bene sciens propheta David psalmos septem quos in laude Domini composuit, et alleluia titulo prænotavit et sine conclusit, non in capite psalterii, non in medio, vel in alia qualibet regione, sed in fine posuit, aperte innuens quia eorum est alleluia veraciter cantare qui jam vitia evadere, et in culmine perfectionis perseveranter norunt consistere. Econtra autem a laude Dei cohibentur qui adhuc viliis enerviter succumbunt, dicente eodem Psalmista: « Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas et assumis testamentum meum per os tuum? » Hinc est quod Apostolus quosdam hortatur, ut cum præpositis suis plenum alleluia cantare possint dicens eis: « Obedite præpositis vestris, et subjacete eis, ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro vobis reddituri, et cum gaudio hoc facient et non gementes. » Post hæc benedicitur aqua cum commistione salis et cineris. Aquam quidem significare populum testatur Apocalypsis Joannis, dicendo: « Aquæ enim populi sunt; » Sal autem doctrina Verbi divini. Unde in Lege præcipitur ut in omni sacrificio sal offeratur, dicente legislatore: « In omni sacrificio offeres sal, nec auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio ejus, » quod est aperte dicere: omnia quæ Deo offerre volueris opera, auctoritate condiantur divina. Nec aliquid Deo putes gratum quod non fuerit illius lege sancitum. Cinis autem significat consummationem Dominicæ passionis, quam significabat cinis vitulæ illius quæ mactari jussa est in lege ad expiationem populi. Cinis namque vitulæ rubæ caro est Salvatoris, rubra per sanguinem crucis et exusta igne tribulationis. Hinc ipse Salvator, cum quasi quidam torris exurendus quodammodo ad ignem duceretur passionis, ait: « Si enim sanguis hircorum et vitulorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi? » Aqua ergo benedicitur, et ut sanctificari possit, sal ei cum cinere miscetur, cum populi per pontificis officium ut sanctificari possint et verbo Dei imbuuntur, et, qualiter Christo tanquam capiti corpus per ejus passionem jungantur et sanctificentur, sufficienter instruuntur. Fit autem crux super aquam ex sale et cinere cum docentur populi sanctæ Trinitati gratias referre pro sua eruditione atque redemptione. Huic vero mixturæ additur vinum cum aqua; quæ duo geminam in Domino Jesu Christo præferunt naturam in una persona. Aqua enim humanitatem, vinum vero significat divinitatem. Dum ergo mixturæ superiori miscetur

A vinum cum aqua mistum, insinuatur quia populum per os prædicatoris instrui debet, quod Dominus noster et Salvator Deus est et homo, et tanquam vinum mistum sit aqua, non tamen ejus divinitas est conversa in humanitatem aut humanitas in divinitatem, sed manentibus in integritate naturis, divinitas assumpsit humanitatem unam personam efficiens, non naturarum proprietatem commutans. Et intuendus ordo quam gradatim pergat. Primum pontifex ostium aperit, deinde pro populo orat. Post hæc alphabetum scribit. Inde aquam cum cinere et sal benedicit, cui vinum admiscet, quia unusquisque primum per confessionis portam aperit; deinde officium sacerdotis est pro eo orare et quasi catechumenum efficere; deinde qualiter uniri possit corpori aui Salvatoris per sacram doctrinam docere, inde qualiter Deus et homo sit Christus studiosè contradere, ad ultimum sacro fonte purificari. Quem ordinem tenuit, et tenendum suo exemplo dedecavit. Cui cum mutus et surdus oblatus est et sanandus, eduxit eum de turba seorsum, et misit digitos suos in auriculas, et expuens tetigit linguam ejus, et suspiciens in cælum ingemuit, et ait illi: « Epheta quod est adaperire. » De turba namque quis educitur, cum prioribus vitiis per confessionem et abdicationem abrenuntiat. Digni in auriculas mittuntur; cum audito verbo Dei catechizatur. Suspexit autem in cælum et ingemuit, ut sacerdotes Dei doceant Domini misericordiam cum gemitu petere pro eis quibus illos contigit præesse. De saliva autem Domini lingua tangitur muti, ut divino verbo instruantur qui sacris misteriis initiantur.

Quid sit quod sacerdos per quatuor altaris cornua digito crucem facit.

Post hæc tingit sacerdos digitum in aqua, et facit crucem per quatuor cornua altaris. Altare namque Ecclesiæ figuram præfert. Quod quatuor cornua habet, quia per quatuor mundi cardines dilatatur, sicut olim Abraham repromissum est a Domino: « Dilataberis ad orientem et occidentem, septentrionem et meridiem. » Et bene de aqua crux sit super altare per quatuor cornua, ut demonstretur omnem Ecclesiam mundandam esse a sordibus peccatorum per lavaerum aquæ et per crucis passionem. Bene per quatuor cornua, ut demonstretur nullum excipiendum ex salvatione. Sed sicut dicit Apostolus: « In Christo Jesu non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina, sed omnes in Christo unum sumus. » Inde venit ante altare, et aspergit illud septem vicibus. Septenario numero plenitudo significatur Spiritus sancti, testante Isaia, qui de Domino ait: « Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini. » Ut ergo demon-

stretur quia Spiritus sanctus baptizatis tribuitur, jure septem vicibus altare sanctificata aqua respergitur. Hyssopus autem cum quo eadem aqua spargitur herba est humilis, quæ radicibus saxorum dicitur penetrare duritiam et interioribus peccatoris [al. pectoris] medetur incommodis, cujus etiam asperginæ immunditiæ debebantur in lege, significans humilitatem Christi quæ duritiam nostræ obstinationis confringit, passionesque atque immunditias interiores curare novit. Aqua ergo cum hyssopo aspergitur cum baptismus Christi passione sanctificatus Ecclesiæ tribuitur. Circuit autem altare spargendo eandem aquam, ut significet doctores non debere otio indulgere, sed eorum semper quos Domino initiaverint curam gerere et eorum mundationi operam dare; ut Dominus mittat angelum suum in circuitu eorum et eripiat eos continuatim orare. Circuit autem totam ecclesiam et aspergit parietes illius, ut demonstret se omnem curam impendere utrique sexui, omni ætati, omni dignitati. Deinde iterum veniens ante altare respergit illud secundo et omnem ecclesiam, docens non solum mundatum debere esse quempiam [al. cessando a peccato] a peccato operis, sed etiam cogitationis. Quod ostendit Dominus in Evangelio, dicens: « Audistis quia dictum est antiquis: Non occides; ego autem dico vobis, quia qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. » Gemina ergo respersio aquæ, ut dictum, duplicem significat mundationem, exteriorem scilicet et interiorem. Cum autem tertio eadem ecclesia aqua lustratur, a tertio genere peccatorum emundari debere decernitur, id est, locutionis. Quod qui facere neglexerit audiet prophetam terribiliter comminantem: « Et erit tribulatio [al. clamor] a porta piscium, et ululatus a secunda et contritio magna a collibus. » Canitur autem antiphona interim vel psalmus: « Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus, » qui quanquam de Judæis conscriptus credatur et intelligatur, tamen ab eis qui istud ordinarunt officium, et diabolo et ministris ejus convenire posse intellectus est: Cantatur autem antiphona: « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur, » asserentes nullum posse protegi a Deo nisi eum qui in ejus adjutorio habitaverit, id est, ipsum adiutorem sibi esse assidue deprecatus fuerit. In eo vero quod mittit pontifex ministros qui in circuitu basilicæ psallant et aspergant, ipse autem per mediam ecclesiam vadit spargendo in utraque parte faciens crucem, apertum dat indicium quia pontifex adiutores sibi debet asciscere qui Ecclesiæ excubias adjuvent custodire. Unde et beatus Moyses septuaginta presbyteros elegit qui populi necessitatibus concurrerent. Et Dominus ipse post duodecim apostolorum electionem septuaginta duos misit ad explendam prædicationem. Ipse tamen nullo modo securitati aut torpori aliquatenus debet indulgere, sed per mediam Ecclesiam conspicuus incedere, omnes exemplo suo informare, omnibus sacramenta tam crucis quam mortis Domi-

ni, tam voce quam opere ingerere dicendo cum Apostolo: « Semper mortificationem Christi circumferentes in corporibus nostris, ut vita Jesu manifestetur in nobis. » Et cantare dicendo: « Domus mea domus orationis vocabitur; » ut scilicet talem ecclesiam Dei præparet quæ non sit spelunca latronum, sed domus orationis, id est ne fures et latrones dæmones in corporibus peccatorum sibi subjectorum exerceant dominatum, sed potius se tales præparent, ut sive manducent, sive bibant, sive aliud quid faciant in gloriam Domini faciant, et benedicant Dominum in omni tempore, et semper laus Dei in ore eorum, qualiter versum subsequenter libera possit voce cantare: « Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te, » imitans Dominum qui resurgens a mortuis dixit mulieribus: « Ite, dicite fratribus meis ut eant in Galileam. » Hæc autem tunc bene agit pontifex, cum omne quod bona deliberatione inchoat per divinam invocationem et orationem ut consummare possit impetrat. Unde his peractis, ad orationem se confert pontifex petens ut omnes qui in eadem domum oraturi venerint orationes suas exauditas gaudeant. Utrumque namque Paulus agebat apostolus qui, sicut dicit, sollicitudinem quotidianam agebat [habebat] omnium Ecclesiarum, cum infirmantibus infirmabatur, cum scandalizantibus urebatur, et nocte et die memoriam se in orationibus suis habere fatebatur.

Quid significet aquæ effusio in basim altaris.

Completa expiatione, et cantibus, et orationibus atque omnibus quæ superius dicta sunt, convertitur pontifex ad altare, incipiens antiphonam: « Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam » et cum psalmo cantando vadit ante altare et fundit quod remansit de aqua purificationis ad basim altaris. Quid significet aqua ista ex qua purificatur ecclesia jam superius dictum est, doctrinam scilicet ecclesiasticam, quæ maxime continetur in sacra eruditione verbi quæ significatur per sal, et in prædicatione mortis Salvatoris et redemptionis nostræ quæ significatur per cineres, atque in commendatione geminæ ipsius nature quæ significatur per aquæ vini que admistionem. Per hanc ergo sacerdos sequens vestigia sui Salvatoris ecclesiam purificat, cum populum se audientem quantum possibile est erudit, castigat, consolatur, et fovet, et contra omnes inimici insidias armari docet. Quod autem superest aquæ purificatoris ad basim fundit altaris, quia quod ipse nequit, humiliter Domino committit, purgationem scilicet discipulorum, cui utique ipse tanquam homo cooperari et collaborare potest. Perfecta autem mundatio illius est solius, qui quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imagini filii sui. Hinc est quod in lege Veteris Testamenti sanguis hostiarum, sicut jussum erat, vel in cornibus altaris ponebatur, vel ex aliquibus ostiis digito sacerdotis contra domum septies spargebatur, et quod reliquum erat ad basim altaris fundebatur. Sacerdotum enim est quidquid possunt ad

utilitatem gregis sibi commissi laborare ; quod autem vires suas excedit, Domino devotissime commendare. Quam formam ipse primus pastorum Dominus et Salvator noster impressam eis reliquit, qui, cum passioni jam appropinquaret, discipulos quos relinquere in terra videbatur Patri dignatus est ad prærogandum exemplum pastoribus commendare, dicens : « Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt et tua mea sunt, et clarificatus sum in eis, et jam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te venio. Pater sancte, conserva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos. Cum essem cum eis ego servabam eos in nomine tuo, » etc. Quæ in eadem oratione misericorditer veluti fors bonitatis pro discipulis orare dignatus est. Sic et Paulus, cum jam relicturum se discipulos nosset et eis quod amplius eum jam visuri non essent indicasset, quasi aquam quæ residua erat purificationis ad basim altaris perfudit, cum Domino fidelibus vitam in articulo vitæ præsentis commendavit, dicens : « Et nunc commendo vos Domino et verbo gratiæ ejus qui potens est vobis ædificare et dare hæreditatem in sanctis omnibus, quod etiam antiphona ipsa innuit. Dicit enim introituum se ad altare Dei, id est ad altare quod significat illud visibile. Illud scilicet quod spirituale est ad quod videndum non penetrat oculus carnalis quod Joannes in Apocalypsi vidit, de quo ascendit fumus aromatum quæ sunt orationes sanctorum in conspectu Domini, offerente angelo. Hoc enim significat quod subsequitur, « ad Deum qui lætificat juventutem meam. » Juventus enim ista est, quia in procinctu quod contra diabolum susceptum est, fortem se reddit audiens a Joanne : « Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, et vicistis malignum. »

Quid significet quod altare linteo extergitur.

Postea vero extergitur altare de linteo. Quid intelligitur per linteum nisi Dominicæ passionis exemplum ? Linum namque de terra oritur et magno labore ad candorem perducitur. Sic et caro Salvatoris nostri de terra orta est, utpote de beata Maria Virgine, sed variis tribulationibus exercita pervenit ad candorem gloriamque resurrectionis. Extergitur ergo altare de linteo, cum tribulationes sanctæ Ecclesiæ inter pressuras mundiales liniuntur Salvatoris exemplo. Unde et ipse discipulis dicit : « Non est discipulus supra magistrum. » Itemque : « Si me persecuti sunt et vos persequentur. » Hoc linteo beatus Petrus discipulorum sudores extergere curabat cum laborantibus discipulis exemplum Domini prærogabat, dicens : « Christo igitur passo in carne, [al. cruce] et vos eadem cogitatione armamini » : Itemque : « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. » Et Paulus : « Si compatimur et conregnabimus. » Iterumque : « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis » Dum ergo doctor talia et hujusmodi Ecclesiæ sibi

A commissæ ad roborandos discipulorum animos apponit, altare madidum labore humanitatis linteo abstergit Dominicæ imitationis. Deinde offert incensum. Per incensum virtutes orationum significari testis est Psalmista qui ait : « Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. » Et Apocalypsis Joannis de angelo dixit quod data sunt illi incensa multa ut daret de orationibus sanctorum super altare quod est in conspectu Domini. Jure ergo ille sacerdos per orationes vota persolvit qui discipulorum vitam cum tanto amore quod superius præmissum est custodit. Ille namque et pro se et pro aliis bene et fiducialiter orat, quem ab utilitate proximi nullus amor privatus, nullum otium segne revocat. Post effusionem ergo aquæ ad basim altaris extergitur altare de linteo, et offertur incensum, quia necesse est ut sacerdos qui salutem populi sibi commissi Domino commendat, et per afflictionem corporis, et per intentionem illud agat piæ intercessionis. Unde Dominus postquam Patri discipulos commendavit, mox passionem subiturus pro eis orationem piæ intercessionis effudit. Sed et beatus Paulus cum sociis prædicatoribus idem legitur egisse. Scriptum est enim in libro Actuum apostolorum : « Et cum constituissent eis per singulas civitates presbyteros et diaconos, et orassent cum jejunatoribus, commendaverunt eos Domino in quem crederunt. »

Quid signetur in varia unctione altaris.

Interea mittit pontifex oleum super altare, in medio altaris crucem ex eo faciens et super quatuor angulos altaris. Et quidem satis congrue ordo servatur ut post emundationem per aquam et reliqua quæ dicta sunt perfundatur altare oleo, quia et sancta Ecclesia prius aqua mundatur in fonte baptismatis et sic unctione insignitur per manus pontificis ut Spiritus sancti in se mereatur adventum, nam oleum gratiam significat Spiritus sancti, et, dum oleum corporibus adhibetur exterius, adventus Spiritus sancti significatur interior. Unde per Isaiam promissum est : « Et computrescet jugum a facie olei. » Jugum enim dæmonicæ dominationis puit in genere humano per adventum Spiritus sancti. Sed quærendum cur in medio altaris crux fiat ex oleo, et sic per quatuor angulos ejus. Ad quod respondendum quia Ecclesiæ fundamenta atque initia in Jerusalem primo surrexerunt, quam in medio mundi scimus positam, teste Ezechiele, qui dicit : « Ista est Jerusalem, in medio gentium posui eam, et in circuitu ejus terras. » Et item Psalmista : « Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ. » In medium ergo altaris oleum funditur in modum crucis, et sic per quatuor angulos ejus, quia primum in Jerusalem positæ supervenit Ecclesiæ donum Spiritus sancti, et sic in cæteras mundi partes derivata est. Scriptum est enim : « De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem. » Hinc Salvator discipulis cum præcepisset : « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in

nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, » præcepit eis tamen, ut adventum sancti Spiritus in Jerusalem exspectarent et sic ad docendum properarent, dicens : « Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto. » Recordatus autem pontifex veteris historię simul et ministerii cum canit : « Erexit Jacob lapidem in titulum, fundens oleum desuper. » Jacob namque cum exsularet, lapidem sibi sub capite posuit in Bethel, et dormivit. Domus Dei est Ecclesia ipsius, sicut Paulus ait ad Timotheum : « Si autem tardavero, » inquit, « scias qualiter te oporteat conversari in domo Dei quę est Ecclesia ipsius. » Lapis autem ille quem Jacob sub capite habuit typum Salvatoris expressit. Ille ergo fundamenta domus Dei contemplari meretur quia lapidem ad caput habet, quia ille veraciter quę sunt divina conspicit qui caput, id est mentem in Christo fixam habet. Unxit autem eundem lapidem, quia prævidit futurum illum lapidem et ungendum qui reprobatus a Judæis ædificantibus, et unctus a Deo Patre oleo exultationis præ participibus suis. Unde et Petrus : « Sicut unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, » a qua unctione Christus, id est unctus dicitur. Unguit pontifex manu sua ipsum lapidem, quia in potestate veri Sacerdotis nostri fuit, quando Spiritum Paraclitum super Ecclesiam misit. Unde dicit ad eundem lapidem quem primum manu unxit : « Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. » Dum ergo quando voluit Spiritum sanctum Ecclesię primitivę attribui utique manu sua lapidem unxit, quia quando et quomodo voluit oleum Spiritus sancti attribuit. Manus enim potestas ejus intelligitur, sicut scriptum est : « Factum est verbum Domini in manu Aggæi, » vel cujuslibet alterius prophetę. Hinc Petrus : « Dextera igitur Dei exaltata et promissione Spiritus sancti accepta effudit in nos qui credimus. » Quod vero in circuitu ipsius altaris alius sacerdos incensum ponit, congruit illi tempori quando Spiritus sanctus missus est super apostolos de quibus scriptum est : « Quod ante adventum Spiritus sancti erant semper in templo, laudantes Deum et benedicentes Dominum. » Cum ergo pontifex altare ungit alius sacerdos incensum ponit, quia cum Dominus et Salvator Spiritum sanctum super Ecclesiam missurus est, et ipse apostolorum chorus, qui secundus sacerdos noster, est, virtutem orationis ad Dominum mittebat. Simulque ostenditur neminem dignum esse adventu sancti Spiritus nisi quem virtus sacrę commendationis. Quæri autem potest cur altare ungitur et bis ex oleo simpliciter, tertio autem chrismate. Sed respondemus quia, cum sancti Spiritus dona sint multiplicia, tres tamen virtutes ipsius sancta Ecclesia per necessarias habet sine quibus salvari nequit : fidem scilicet, spem et charitatem. Quia ergo tribus his virtutibus genus humanum ditatur, tribus unctionibus sacrum altare decoratur. Quod autem prius viliori, tertio autem chrismate, id est, pretiosiori impinguatur unguento, significat quia, cum fides et spes valde sint neces-

arię, pretiosior tamen his charitas habetur. Unde Paulus in Epistola sua dicit : « Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc ; major autem horum est charitas. » Major est enim charitas fide et spe, quia istis deficientibus charitas manet, sive quia charitatis initium qua Deum diligimus hic inchoatur cum per speculum videmus et in ænigmate, consummabitur cum viderimus facie ad faciem. Canit autem sacerdos fuso chrismate super altare antiphonam : « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quem benedixit Dominus. » Reminiscens olim prophetiam Jacob pronuntiatam nunc compleri in Ecclesię ædificatione [al. glorificatione] cujus Filius Dominus noster Jesus Christus secundum carnem existit, quem ille jam tunc multa post tempora nasciturum prævidit, cujus ager est tota latitudo mundi per quem diffusa est Ecclesia. Hic ergo diversos flores odoris protulit optimi, cum rosas in martyribus, lilia in virginibus, violas in sæculi contemptoribus, virides herbas in incipientibus, floridas in proficientibus, plenas in consummatis atque perfectis animalibus proferre non desistit. Odor ergo filii odor est agri pleni, cum campus sanctę Ecclesię diversis resplendet virtutibus et suavem Christo confert odorem. Unde herba illa aromatica de se et suis similibus aiebat : « Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. » Deinde in circuitu Ecclesię per parietes crucem pollice de ipso chrismate pontifex facit incipiens a dextro latere usque in sinistrum. Altare quidem totum perlinitur sacra unctione; parietes autem signantur pontificis pollice, quia per altare signantur illi qui potiori Spiritus sancti debriantur munere, quorum scilicet mens in Domini amore, fervet semper, atque ideo in quo magis delectantur, eo majoris illius munere impinguntur. Per parietes autem minoris quoque ordinis, quibus sufficit quod lapides sint Ecclesię et in compagis Ecclesię manent unione, atque ideo per fidem passionis ac resurrectionis, et per charitatem fraternitatis dona merentur Sancti spiritus. A dextro autem usque in sinistrum crux pingitur cum recta intentione intrat quis Ecclesiam, et in ejus societate persistens passionesque sui Salvatoris reminiscens terminat hanc vitam. Canit interea antistes antiphonam : « Sanctificavit Dominus Tabernaculum suum. » Tabernaculum Dei Ecclesia est, quia et in præsentī vita quasi in itinere est pergens ad patriam, vel quia suscepit bellum contra aërias potestates. Quam Dominus sanctificavit sic, ut Apostolus dicit : « Faciens eam non habere maculam rugam. » Canit etiam : « Lapidēs pretiosi omnes muri tui. » Muri Jerusalem munitiones sunt Scripturarum quibus arcentur Judæi, hæretici atque pagani. Qui muri de lapidibus pretiosis ædificantur, quia valde pretiosi Deo fuerunt qui Scripturas sacras ipso auctore condiderunt et nobis legendas reliquerunt, lapides autem dicti propter invincibilem firmitatem. Quorum uni dictum est : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. » Quod

vero iterum crucem incensi super altare facit pontifex, indicat quia, antequam gratiam mereamur, etiam instantia orationum a Deo poscere debemus. Sed neque post acceptam bonitatem remissi et negligentes esse debemus, quin potius grates illi innumeras pro beneficiis collatis exsolvere convenit ne ingrati munere suscepto reddamur accipiendo, simulque privemur accepto, sicut ille negligens et indevotus servus qui accepto Domini talento, non modo indevotus apparuit, sed etiam ad calumniam Domino inferendam procax et malevolus exstitit. Quod vitans pontifex, postquam altare Domini spirituali [al. speciali] chrismate linit, ad orationem gratiarumque actionem sese devotus submittit, sciens scriptum : « Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. » Neque enim fluere valent, imo siccantur omnia flumina nisi ad matricem redeant abyssum, quia, nisi perceptores divinorum munerum sese humiliter ejus potentiae subdere studuerint a quo ut fluant acceperunt, eorum velle et posse ariditate perpetua marcescent. Nam quibusdam talibus Apostolus exprobrans ait : « Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? » Sed et Pontifex pontificum, Dominus Salvator noster, qui sedet in dextera paternae majestatis, crucem incensi super altare tunc ponit, cum pro nobis, sicut Apostolus dicit, Patrem intervenit. Crucem enim incensi facere est passionem suam Patri ostendere ac pro nobis interpellare. Dicit enim Paulus apostolus : « Christus Jesus qui mortuus est, qui et resurrexit, qui et ascendit in caelos et ad dexteram Patris sedet, qui etiam interpellat pro nobis. » Post orationem incipit pontifex antiphonam : « Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo quod est in Jerusalem : » cum « Gloria Patri. » Postquam enim pene peractum est ministerium salvationis humanae, precatur, vel ut ipse Dominus Patrem exorans, ut confirmet quod operatus est, ut ei omnis terra subiciatur propter cujus redemptionem ipse mori non dubitavit, sicut ei ante incarnationem promiserat : « Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam : » et reliqua ; vel omnia pontifex vice illius fungens obsecrat ut quod illius dono exercetur ejus munere usque in finem perducat, ut, secundum Apostolum, neque tribulatio, nec angustia, nec nuditas, neque periculum, neque ulla creatura possit nos separare a charitate Dei quae est in Christo Jesu Domino nostro. Quid sit autem illud quod Deus operatus est in nobis, unde scilicet illud donum emergerit adjecit : « A templo sancto tuo quod est in Jerusalem. » A templo enim illius quod est in Jerusalem processit quod operatus est in nobis, quia ab Ecclesia illius processerunt qui in nobis operati sunt praedicationes et signa exercere virtutis. Quae omnia ad gloriam refert Ecclesia Patris, et Filii, et Spiritus sancti, quoniam cognoscit unum et verum Deum in trinitate et unitate consistentem. Posthaec autem subdiaconi vel acolythi lintheamina, vasa et

A omnia lintheamina ecclesiae pontifici benedicenda offerunt. Quid per hos ministros nisi hi intelliguntur qui Ecclesiae servitio vel ornatui delegantur, quos necesse est ad decorem Ecclesiae multa conferre et varia propriae possibilitati congruentia? sicut enim in populo Israelitico, cum tabernaculum jussu Dei construeretur, varia oblata sunt donaria, sic et in sanctae Ecclesiae decore diversa conferuntur dona per ministros ejus Domino offerenda. Alii namque lintheamina offerunt, corpora scilicet diversis virtutum exercitiis ad candorem castitatis perducta : alii rubra indumenta, id est, corda ad martyrium praeparata ; alii hyacintina qui dicere norunt : « Nostra autem conversatio in caelis est. » Alii coccinea ardore charitatis flagrantia ; alii scutulata foedere pacis inseparabiliter unita ; alii autem vasa aurea et argentea sensus et eloquii venustate fulgentia. Quae omnia considerans Psalmista ab Ecclesia vero Regi debito cum honore referri acclamat ei, dicens : « Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. » Hinc est quod idem ipse Propheta tanta ordinatione videns honorem Deo exhiberi debere, hortatur angelos sive apostolos dicens : « Congregate illi sanctos ejus qui ordinaverunt testamentum ejus super sacrificia. » Sed et ipse Dominus gratisime benedictionem talibus impertiri dignatur, dicente eodem Psalmista : « Benedixit Dominus timentes se pusillos cum majoribus. »

Quid innuat translatio reliquiarum et conditio earum in altari.

B
C
D
His rite peractis, vadit pontifex ad eum locum in quo reliquiae praeterita nocte cum vigiliis fuerunt et elevat eas. Quid in his innuitur nisi quod verus Pontifex noster postquam praeparavit nobis, sicut Apostolus ait, civitatem, revertitur ut sanctos quoque qui in nocte praesenti morantur et semetipsos cum magna circumspectione custodiunt, vigilantes sicut Dominus dicit : « Vigilate et orate, ne intretis in temptationem, » assumat eos de locis suis ut perducat eos in domum Patris sui? Postquam enim praeparavit pontifex aram in qua reliquiae conderentur, assumit eas et portat ad locum praeparatum, quia ipse Pontifex pontificum cujus vicem iste tenet promisit apostolis suis, et per eos cunctis fidelibus : « Vado parare vobis locum, et, si abiero et praeparavero vobis locum, iterum veniam et assumam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum et vos sitis. » Sancta autem sanctorum sunt, quo nulla iniquitas vel foeditas accedere potest, quae non sunt in terra sed in caelis ; quo orat pontifex se pervenire debere, cum sanctorum in sanctificatione animarum elevat reliquias. Elevantur autem magna honore et cantibus divinis, quia ministri illi qui animarum ductores et rectores sunt, valde congaudent eorum dignitati quod vident in supernis sibi conjungi. Cantant autem : « Ambulatis, sancti Dei, ingredi mini in civitatem Domini, id est in caelestem Jerusalem. Unde dicit Apostolus : « Quae autem sursum est Jerusalem libera est, quae est mater nostra. »

Quod autem subsequitur, «*ædificata est vobis ecclesia nova,*» ipsa est eademque Ecclesia, quæ et civitas quam Apostolus Ecclesiam primitivam nominat. Cantantur etiam diversæ antiphonæ eidem sensui congruentes, tripudium scilicet et exultationem imitantes angelicarum virtutum quæ exeuntes de corpore comitantur usquequo pro meritis sibi indebitis mansionibus recipiantur. Ingrediens autem pontifex ecclesiam dicit orationem, postulans ut domum suam Dominus clementer ingrediatur et in suorum cordibus fidelium perpetuam constituat mansionem. Domus enim illius fuerunt et sunt sancti, dum in corpore manent sicut ipse promittit: «*Inambulabo in eis et inhabitabo.*» Itemque in Evangelio: «*Et veniemus et mansionem apud eum faciemus.*» Itemque in Apocalypsi: «*Ecce sto ad ostium et pulso: Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum et cœnabo cum ipso, et ipse mecum.*» Sed tunc permaxime perpetuam in eis mansionem constituit cum, non dicam aliquod malum opus, sed nec levis iniquationis cogitatio eum a corde jam expellat fidelium. Nunc enim non perpetim in nobis manet, utpote quorum cogitatio in diversa vacillat, et nunc hæc, nunc illac fluitans, non potest perpetim eum qui omnem fugit pollutionem habere mansorem. Venit autem pontifex ad altare ubi recondendæ sunt reliquæ, et extendit velum inter se et populum, et recondit ipse eas in loco altaris, quia Pontifex noster, sicut Paulus ait, assistit Pontifex futurorum honorum et assistit vultui Dei pro nobis, ut de ergastulo præsentis sæculi liberatos collocet in habitaculis aræ cœlestis, sub qua vidit eos beatus Joannes in Apocalypsi sua clamantes et vindictam expectantes de his qui eos tribulaverant, sive certe conversationem eorum in meliora petentes. Extendit autem velum inter se et populum qui nunc, et ipse, et loca sanctarum animarum secreta sunt a visione mortalium. Beatus autem Paulus apostolus in Epistola ad Hebræos pontificem Veteris Testamenti Sancta sanctorum ingredientem typum dicit tenuisse veri et æterni Pontificis Domini nostri Jesu Christi. Velum autem cœlum interpretatur, ultra quod Filius Dei ingrediens quotidie pro nobis interpellat, et ad se venientes in sancta ara, id est in requiem æternam collocat in qua veraciter cantatur: *Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.* Gloria enim illa, qua eos glorificans Filius dicit: «*Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.*» Ibi lætantur in cubilibus suis, id est, in cordibus, sive in mansionibus diversis, cum sicut dicit beatus Joannes in Apocalypsi sua: «*Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, et amplius non erit neque mors, neque luctus, quia [al. qua prima] prima abierunt.*» Cui rei concinat oratio pontificis dicens: «*Domine Deus, qui ex omni coactione sanctorum æternum tibi condidit habitaculum.*» In ecclesiis namque æternum sibi condidit habitaculum ex omni coactione sanctorum, quia

A illuc omnes sanctos suscipiens æterna mansione in eis habitat. Istud enim habitaculum quod videmus terrenum est atque transitorium, sed nec coactione sanctorum ædificatur, sed lapidum atque lignorum: illud vero habitaculum æternum est, quia nulli obnoxium mutationi, et de sanctis fit qui sunt veri lapides participatione illius lapidis angularis in quo templum æternum compactum et constructum crescit in augmentum Dei, modo in Spiritu sancto; tunc autem perfectum erit, cum omnis numerus sanctorum collectus fuerit et capiti suo æternaliter adhæserit. Post hæc vestitur altare. Si altare Ecclesiam intelligimus, vel peregrinationem in terris, vel assumpta in cœlis, vestimenta ejus corpora sanctorum non incongrue intelligimus. Nudum est enim altare, dum animæ corporibus exutæ et in cœlis collocatæ diem resurrectionis expectant. Vestietur autem quando, sicut Dominus dicit, mittet Filius hominis angelos suos cum tuba et voce magna et colligent electos ejus a quatuor angulis terræ. Vestitur altare quando, sicut Apostolus dicit, oportet corruptibile hoc induere incorruptionem et mortale hoc induere immortalitatem. Benedicit pontifex ipsum altare cum unumquemque fidelium Dominus et Salvator digna congratulatione fovet, eo quod in his quæ quisque dono illius accepit digna sese conversatione tractaverit dicens ei: «*Ecce, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui.*» Hæc sunt enim dona quæ per Pontificem unum sanctificantur, et sumenda ipsis suis fidelibus traduntur, dicente Scriptura: quod comedat unusquisque fructus laborum suorum, et operibus suis saturatur. Quod vero pontifex revertitur in sacrarium cum ordinibus suis, et induit se vestimentis aliis post vestitum altare, intimatur nobis quia pontifex noster ad iudicium veniens non solemnibus induitur vestibus, quia nequaquam æternitatis suæ gloriam demonstrabit cunctis, sed in forma servi tam electis quam reprobis apparebit, resurrectione vero peracta, fidelibus suis æternitatis gloriam demonstrabit. De quibus scriptum est: «*Regem in decore videbunt oculi ejus.*» Nam de separatione reproborum a sorte justorum, ne videant quod solis servatur electis scriptum est: «*Tollatur impius ne videat gloriam Dei.*» Hinc est quod de servis vigilantibus et adventum ejus expectantibus Dominus ait: «*Amen dico vobis, quod præcinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis.*» Præcinget enim se, quando ad mercedem electis reddendam se præparat. Facit autem illos discumbere, cum eos in æterna beatitudine quasi in quadam ara facit requiescere. Transiens autem ministrat, quia de iudicio ad regnum properat. Ornatur autem Ecclesia, et accendantur luminaria multa, cum virtutum ornamenta quæ positus in corpore gessit unusquisque in resurrectione demonstrabit. Unde et Apostolus: «*Nolite, inquit, ante tempus iudicari, quoadusque veniat Dominus qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia*

dium, et tunc laus erit unicuique a Deo.» Resplendet Ecclesia multis luminaribus, cum sicut ait Apostolus, stella a stella differt in claritatem, sic et resurrectio mortuorum. Et Dominus in Evangelio: «Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.» Itemque Daniel: «Qui docti fuerint in populo fulgebunt sicut splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.» Incipit autem cantor dicere: «Terribilis est locutus iste.» Quid enim terribilius die iudicii, de quo Dominus dicit ad Job cum de damnatione diaboli ageret: «Cum sublatus fuerit, timebunt angeli et territi purgabuntur?» At vero post separationem multorum nequaquam terrorem sustinebunt electi pœnalem, sed solummodo Creatoris

A sui admirabuntur potentiam in damnatione malorum, et clementiam in liberatione bonorum. Neque enim vel nunc in sanctis angelis terror est excrucians, attamen Ezechiel conspiciens agmina cœlestia dicit de eis: «Cum fieret vox super firmamentum stabant animalia et demittebantur pennæ eorum.» Qui enim sensus cogitare potest substantiam Dei sine magno horrore mentis, cum dicat Apostolus: «Pax Dei quæ exsuperat omnem sensum?» Quem ergo nullus sensus prævalet cogitare, restat ut qui de eo cogitat non sit prorsus liber ab omni terrore. Proccedit deinde pontifex solemniter et fit officium cum lætitia, quia, iudicio peracto, videbitur facie ad faciem, non per speculum et in ænigmate sicut per prophetam dicitur: «Lætitia sempiterna erit eis.»

REMIGII HOMILIÆ DUODECIM.

(Fontani, Novæ eruditorum Deliciæ, tom. III, pag. 83-220.)

HOMILIA I.

IN ILLUD MATTHÆI: *Sicut enim fulgur exit ab oriente, et apparet in occidente, ita erit et adventus Filii hominis.*

Nomine quoque orientis et occidentis totum orbem terrarum voluit significare, per quem sancta Ecclesia futura erat, incipiente Evangelio ab Hierosolymis. Congruenter enim his verbis monuit Dominus discipulos suos, imo omnes fideles ut quicumque in eum credere voluerit, jam in Ecclesia in orbe terrarum constituta, et clara facta non credat hæreticis, neque schismaticis; unumquodque enim schisma, et unaquæque hæresis suum locum habuit in orbe terrarum, et suas partes obtinuit, vel certe ipsi hæretici secretis et occultis suis conventiculis imperitos quosque quos poterant decipiebant. Ad hoc enim pertinet quod Dominus ait: «Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere,» quod significat partes terrarum et proviciarum. Quod autem subjungit, «Ecce in deserto est, nolite credere», significat occulta et secreta conventicula hæreticorum. Quod ergo Dominus dicit adventum suum per venturum ab oriente usque in occidentem, adversus illos hæreticos valet qui per particulas orbis terrarum commorabantur, et tantum apud se Christum esse dicebant. Quod autem ait «sicut fulgur» adversus illos valet qui occulte congregant tanquam in penetralibus, et paucos tanquam in deserto. Et hoc sciendum quia demonstratur his verbis quoniam secundus Domini adventus non erit in humilitate sicut primus, sed demonstrandus est in claritate sicut fulgur, ac si patenter diceret: stultum quippe est in aliqua parte terrarum, aut aliquo loco secreto et occulto quærere qui lumen est totius

B orbis. Et ne nos ignari essemus illius loci quo ipse erat venturus ideo subjungit, «ubique fuerit corpus illic congregabuntur et aquilæ.» Et est sensus: ubi ergo corpus assumptæ humanitatis potentia divinitatis sublevaverit in cælum illuc congregabuntur aquilæ, id est animæ electorum. Et pulchre anima electorum aquilis assimilantur, quoniam sicut aquilæ semper alta penetrant, sic et animæ electorum ima et terrena despiciunt et cœlestia appetunt; unde Dominus dicit de Job: «Nunquid ad imperium tuum sublevabitur aquila?» Spirituales namque viri humilitatem et passionem Domini imitando pulchre aquilæ vocantur, quia quasi de ejus corpore satiantur; quod corpus etiam cadaver dicitur, quia per mortem cecidit, cadaver enim dicitur a cadendo. Nonnulli vero hanc sententiam ita intellexerunt historialiter: «ubique fuerit corpus, id est ubique fuerit corpus meum crucifixum, et ubi hostiæ offeruntur, illuc congregabuntur aquilæ, id est Romanorum milites. Quid est enim quod Dominus dicit, «statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum;» quid enim magnum est quod Dominus hæc signa secundum suum adventum dixit præcedere, cum multoties hæc signa etiam ante primum suum adventum facta fuisse legantur in libris gentilium et philosophorum dictis? Aut cur dicit solem et lunam esse obscurandam, et stellas casuras de cælo, ut stellæ adæ fixæ maneant ut cadere nullo modo possint? Quomodo enim sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, cum Isaia loquens de futura resurrectione dicat: «Erit lux lunæ ut lux solis, et lux solis septemplex ut lux septem dierum?» Congruentius ergo hoc dictum intelligi potest de